

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitulare octavum anni DCCCIII. sive capitula de immunitate
Episcoporum ac reliquorum sacerdotum ab expeditionibus bellicis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

CAPITVLARE OCTAVVM
ANNI DCCCIII

S I V E

Capitula de immunitate Episcoporum ac reliquorum sacerdotum ab expeditionibus bellicis, data VVormatiæ in generali populi conventu sub finem, ut videtur, anni DCCCIII.

De generali totius populi supplicatione apud Principem pro Sacerdotum causa, ne in hostem aut pugnam pergerent, & quale eis omnibus ex hoc imminet periculum. Ex Capitulis Domni Karoli Imperatoris VVormatiæ generaliter decretis atque ab omnibus firmatis & cunctis pro lege tenendis contraditis.

PETITIO POPVLI AD IMPERATOREM.

VI. 170. **F**lexis omnes precamur poplitibus majestatem vestram ut Episcopi deinceps, sicut hæctenus, non vexentur hostibus. Sed quando vos nõsque in hostem pergimus, ipsi propriis resideant in parochiis, Deoque fideliter famulari studeant, & eorum sacrosancta ministeria canonicè & Deo placitè peragere satagant, atque pro vobis & cuncto exercitu vestro unà cum omnibus sibi commissis orare viriliter, Missasque cantare, & letanias atque elemosynas facere decerent. Quosdam enim ex eis in hostibus & præliis vulneratos vidimus, & quosdam perisse cognovimus. Hæc verò valde periculosa & oppidò sunt cavenda. Quæ idcirco suggerimus, ne pro talibus vos & nos simul pereamus. Novit Dominus, quando eos in talibus videmus, terror adprehendit nos, & quidam ex nostris timore perterriti propter hoc fugere & inimicis terga vertere solent. Plures enim potestis habere præliatores, si illi propriis resident in parochiis, quàm si vobiscum pergunt. Quoniam illi qui eos prævident, omnes tunc pugnabunt. quod modò nequaquam faciunt, sed eos tantummodo custodiunt. Nam sine dubio potius vobis nobisque proficere possunt si remanserint quàm si in hostem vel ad pugnam perrexerint: quia tunc eorum precibus adjuvamus, & modò eorum prefuris gravamur. Quando verò Moyses expansis ad cælum manibus orabat, vince-

bat Israël, & quando à precibus cessabat, & manus ejus gravabantur, priusquam sustentatæ fierent, & ipse precibus insistere, vincebatur & terga vertebat. Talibus ergo & multis aliis exemplis fulti, quorum prolixitatem vitantes modò non dicimus, quia sapienti semel dicta sufficiunt prædicta, obnixè omnes precamur, & ut concedantur rogamus, quia nullatenus volumus adsentire ut nobiscum ad talia pergant, nisi duo aut tres bene docti, electione videlicet ceterorum, ad benedictionem dandam, & ad periculantium reconciliationem faciendam, ne vos & nos simul cum pluribus pereamus, sed eorum precibus, ut jam memoratum est, fulciamur. Quam formam & de sacerdotibus tenere optamus, id est, ut nec illi in hostem nisi bene docti, & ipsi electione atque permissione propriorum Episcoporum; qui tamen tales sint de quorum scientia & vita ac conversatione omnes securi esse possimus. Illud tamen vobis & omnibus scire cupimus quòd non propterea hæc petimus ut eorum res aut aliquid ex eorum pecuniis, nisi ipsis aliquid sponte nobis dare placuerit, aut eorum Ecclesias viduari cupiamus; sed magis eis, si Dominus possè dederit, augere desideramus, ut & ipsi & vos & nos salviore simus, & Deo potius ipso amminiculante placere mereamur. Scimus enim res Ecclesiæ Deo esse sacratas, scimus eas esse oblationes fidelium &

Tom. I.

Cc. ij

pretia peccatorum. Quapropter si quis eas ab Ecclesiis, quibus à fidelibus collatæ Deoque sacratæ sunt, aufert, proculdubio sacrilegium committit. Cæcus enim est qui ista non videt. Quisquis ergo nostrum suas res Ecclesiæ tradit, Domino Deo illas offert atque dedicat, suisque sanctis, & non alteri, dicendo talia, & agendo ita. Facit enim scripturam de ipsiis rebus quas Deo dare desiderat, & ipsam scripturam coram altari aut supra tenet in manu, dicens ejusdem loci sacerdotibus atque custodibus: *Offero Deo atque dedico omnes res que hæc in chartula tenentur insertæ, pro remissione peccatorum meorum ac parentum & filiorum* (aut pro quocunque illas Deo deliberare voluerit) *ad servandum ex his Deo in sacrificiis Missarumque solemnibus, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, & ceteris divinis cultibus, atque illius Ecclesiæ utilitatibus. Si quis autem eas inde, quod fieri nullatenus credo, abstulerit, sub pena sacrilegij ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, districthssimas reddat rationes.* Poni etiam in ea alias conjurationes, quas enumerare longum est. Nam qui eas inde postea aufert, quid agit nisi sacrilegium? Si ergo amico quippiam rapere furtum est, Ecclesiæ verò fraudari vel auferri indubitanter sacrilegium est. Vnde & in sacris canonibus spiritu Dei conditis habetur ita: *Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam vel ejus cui hujuscemodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit.* Absit enim ut rerum ecclesiasticarum cupiditate vel ablatione sacrilegi aut anathema efficiamur, aut talibus laqueis unquam devinciamur: quoniam scimus anathematos homines, vel sacrilegos, non solum infames, & à consortio fidelium, priusquam hæc per publicam satisfactionem Ecclesiæ & Episcoporum re-

conciliationem manusque impositionem emendent, alienos esse, sed etiam à regno Dei extorres fieri, si in talibus defecerint, non dubitamus. Vt ergo omnis suspicio à nobis cunctis sacerdotibus & omnibus Christi & sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus funditus auferatur, profitemur omnes, stipulas dextris in manibus tenentes, easque propriis è manibus eicientes, coram Deo & angelis ejus, ac vobis cunctisque sacerdotibus & populis circumstantibus, nec talia facere, nec facere volentibus consentire, sed magis Deo auxiliante resistere. Et hoc vobis omnibusque fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris notum esse cupimus, quod cum his qui absque voluntate aut consensu vel datione rectoris illius Ecclesiæ, cujus ipsæ res justè esse debentur, & maxime proprii Episcopi, res Ecclesiæ à Regibus petere aut retentare vel auferre aut invadere vel vastare præsumperint, nec in hostem nec ad pugnam ire, nec cibum fumere, nec ad Ecclesiam vel ad palatium aut in itinere pergere, nec etiam nostros homines cum eorum hominibus aut caballos vel reliqua pecora nostra cum eorum pecoribus aut ad pastum ire, aut simul habitare vel manere, nec ullam participationem cum eis, nisi pro emendatione, ante publicam emendationem & Ecclesiæ satisfactionem unquam scienter aut libenter habere debeamus, ne pro eorum iniquitatibus atque flagitiis unquam cum eis nos & nostri, quod absit, pereamus. Scimus enim quia perit justus pro impio. Tales verò à nobis, si nos fideles habere vultis, segregate, & in ergastulum sub publica penitentia redigite, & postulata concedite. Vt ergo hæc omnia à vobis & à nobis sive à successoribus vestris & à nostris futuris temporibus absque ulla dissimulatione conserventur, scriptis ecclesiasticis inferere jubete, & inter vestra capitula interpolare præcipite.

CONCESSIO DOMNI KAROLI IMPERATORIS
ad superscriptam petitionem.

VL 171.

Omnibus notum esse volumus quia non solum ea quæ super Episcoporum & Presbyterorum hostium vexationibus & precibus pro nobis & vobis fieri rogastis concedere optamus, sed quicquid pro sanctæ Dei Ecclesiæ & sacerdotum sive totius populi & vestra utilitate inveneritis concedere paratissimi sumus. Et modò ista, sicut petistis, concedimus. Et

quando, vita comite, Deo auxiliante, ad generale placitum venerimus, sicut petistis, consulto omnium fidelium nostrorum scriptis firmare, nostris nostrorumque atque futuris temporibus inrefragabiliter manenda firmissimè Domino amminiculante cupimus. Modò ea quæ generalia sunt, & omnibus conveniunt ordinibus, statuere ac cunctis sanctæ Dei Ecclesiæ

Gratian. 11.
q. 1. c. 71.
Gloria Episcopi.
49p.

Lib. VII.
Capitular.
cap. 7.

nostrisque fidelibus ob Dei omnipotentis amorem & recordationem tradere paratissimus, & ad proximum synodalem nostrum conventum ac generale placitum, ubi plures Episcopi & Comites conveniant, ista, sicut postulastis, firmabimus.

Quae sequuntur capitula, data videntur in synodo cujus mentio fit in postrema parte superioris capituli.

De hoste & pugna atque armis sacerdotibus prohibitis.

VII. 141. **S**ervantiam, apostolica auctoritate & multorum sanctorum Episcoporum admonitione instructi, sanctorumque canonum regulis edocti, consulti videlicet omnium nobilium nostrorum, nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus ut nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum Episcopi, electione ceterorum, propter benedictionem & praedicationem populique reconciliationem, & cum illis electi sacerdotes, qui bene sciant populis poenitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratique olei cum sacris precibus unctionem impendere, & hoc maxime praevidere ne sine viatico quis de seculo recedat. Hi vero nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effusores sanguinum vel agitantes ceterorum, sed tantum sanctorum pignora & sacra ministeria ferant, & orationibus pro viribus insistant, ut populus qui pugnare debet, auxiliante Domino victor existat, & non sit sacerdos sicut populus. Reliqui vero qui ad Ecclesias suas remanent, suos homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus iusserimus, dirigant, & ipsi pro nobis & cuncto exercitu nostro Missas, letanias, oblationes, elemosynas faciant, orantes Deum caeli ut proficiamus in itinere quo pergimus, victoresque Deo adminiculante existamus. Gentes enim & Reges earum quae sacerdotes secum pugnare permiserunt, nec praevalebant in bello, nec victores extiterunt: quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare non est licitum. Haec vero Galliarum, Hispaniarum, Langobardorum, nonnullasque alias gentes & Reges earum fecisse cognovimus; quae propter praedictum nefandissimum scelus, nec victores extiterunt, nec patrias retinuerunt. Quam foveam caventes malumus cum paucis & licitis, Domino opem ferente, victores existere quam cum multis & illicitis terga, quod absit, vertere, & cum praedictis gentibus perire.

Qualis enim victoria datur ubi sacerdotes una hora dominica pertractant mysteria & Christianis dominicum porrigunt corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum praedicare, propriis sacrilegisque manibus necant; praecipue dicente eis Domino: *Vos estis sal terrae. Quod si sal evanuerit, in quo conditur? Ad nihilum valet altera nisi ut mittatur foras & concalcetur ab hominibus.* Et dum haec ita se habeant, elegimus potius, Domino adminiculante nobisque illis & cunctis eorum Ecclesiis opem ferente, nec quicquam eis pro hoc de honoribus vel Ecclesiarum rebus minuente, ut gradus eorum & sanctorum canonum decreta custodiant, quam illi aut nobis imperantibus aut consentientibus contra haec faciant, aut gradibus careant, aut pereant, & nos simul, quod absit, cum eis & victoria careamus vel pereamus. Quoniam, peccatis exigentibus, timemus, si talia & tam illicita aut imperemus aut agere consentiamus, ut una cum eis pereamus; quia non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, a quo piaculo rei sunt in conspectu Dei & sanctorum ejus. Si vero ista veraciter ex utraque parte fuerint custodita, credimus quia corruent ante nos omnes paganae gentes, & erimus victores, insuper & bene agentes, Domino auxiliante, vitam possidebimus sempiternam.

De his qui pugnaverunt idcirco praecipuum fuisse non ire ad pugnam sacerdotes ut honor eis minueretur.

Quia instante antiquo hoste audivimus quosdam nos suspectos habere, propterea quod concessimus Episcopis & sacerdotibus ac reliquis Dei servis ut in hostes, nisi duo aut tres a ceteris electi, & sacerdotes similiter perpauci ab eis electi, non irent, sicut in prioribus nostris continetur capitularibus, nec ad pugnam properarent, nec arma ferrent, nec homines tam Christianos quam paganos necarent, nec agitantes sanguinum fierent, vel quicquam contra canones facerent, quod honores

facierdotum & res Ecclesiarum auferre vel minuere eis voluiffemus, quod nullatenus facere velle vel facere volentibus consentire omnes scire cupimus. Sed quanto quis eorum amplius suam normam servaverit & Deo servierit, tanto eum plus honorare & cariorem habere volumus. Et ut hæc certius credantur & per futura tempora conserventur, præcipimus ut nullus res Ecclesiarum nisi precario possideat, & postquam ipsæ precarie finite fuerint, faciant potestativè speculatores Ecclesiarum utrum elegerint, aut ut ipsas recipiant, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant. Ita tamen ut ipsi proprias & utiles res eisdem Ecclesiis, de quarum jure esse videntur, legaliter tradant, & sic à rectoribus earundem Ecclesiarum precaria, si renovanda sunt, canonicè renoventur. Novimus ergo multa regna & Reges eorum propterea cecidisse quia Ecclesias spoliaverunt, relique earum vastaverunt, abstulerunt, alienaverunt, vel diruperunt, Episcopisque & sacerdotibus atque, quod magis est, Ecclesiis eorum abstulerunt, & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello nec in fide stabiles fuerunt, nec victores extiterunt, sed terga multi vulnerati & plures interfecit verterunt, regnaque & regiones & quod pejus est, regna cælestia perdidērunt, atque propriis hereditatibus caruerunt & hactenus carent. Quæ omnia vitantes, nec talia facere nec consentire nec infantibus aut successoribus nostris exemplum dare volumus, sed quantum valemus & possumus, adjuncto Leonis Papæ & omnium Episcoporum, quorum consilio usi hoc egimus, spiritu nostro spiritui eorum, per Deum & omnium sanctorum merita prohibemus contestamurque ne talia faciant, vel facere volentibus consentiant, sed adjuutores & defensores atque sublimatores Ecclesiarum & cunctorum fervorum Dei pro viribus existant, ne in foveam in quam prædicti Reges & regna ceciderunt cadant, aut in profundum, quod absit, inferni demergantur. Et ut hæc devotius per futura tempora conserventur, præcipientes jubemus ut nullus tam nostris quam futuris temporibus à nobis vel successoribus nostris ullo unquam tempore, absque consensu & voluntate Episcoporum in quorum parrochiis esse noscuntur, res Ecclesiarum petere aut invadere vel vastare aut quocunque ingenio alienare præsumat. Quod si quis fecerit,

tam nostris quam & successorum nostrorum temporibus pœnis sacrilegij subiaceat, & à nobis atque successoribus nostris nostrisque iudicibus vel Comitibus sicut sacrilegus & homicida vel fur sacrilegus legaliter puniatur, & ab Episcopis nostris anathematizetur, ita ut mortuus etiam sepultura & cunctis Dei Ecclesiarum precibus & oblationibus careat, nec elemosynam suam quisquam recipiat. Quod autem maximum sacrilegium sit res Ecclesiarum auferre, alienare, vastare, vel subripi, maxime omnes scripturæ divinæ testantur. Et beatus Symmachus Papa synodali sententia cunctos feriendo dicit: *Iniquum est, inquit, & sacrilegij instar ut quæ vel pro salute vel pro requie animarum suarum uniusquisque venerabili Ecclesie pauperum causa consulit, aut certe reliquerit, ab his quibus maxime servari convenerat auferri aut in aliud transferri.* Et multa sanctorum canonum decreta & sanctorum patrum edicta hæc eadem testantur, quæ scrutari & scire cupientibus perfacile patent.

De sceleribus nefandis ob quæ regna percussa sunt, ut penitus caveantur.

Prohibemus omnino sub pœna sacrilegij generaliter omnibus cunctarum Ecclesiarum rerum invasions, vastationes, alienationes, sacerdotumque & reliquorum fervorum Dei oppressiones, vexationes, atque cunctorum generum injurias, necnon & cunctis utriusque sexus hominibus, adulteria, fornicationes, sodomiticæque luxurias, atque incesta vel cuncta illicita conjugia, homicidia injusta, perjuria, falsa testimonia, & omnia illicita, pro quibus non solum regna vel Reges sed etiam homines in eis commanentes perire cognovimus. Sed quia, Deo auxiliante, per merita & intercessiones sanctorum fervorumque Dei, quos sublimare & honorare curavimus atque curamus, hactenus nos & successores nostri regna & regiones adquisivimus, & victorias multas habuimus, deinceps summo opere omnibus nobis providendum est ne pro prædictis illicitis & spurcissimis luxuriis, his, quod absit, careamus. Nam multæ regiones, quæ rerum Ecclesiarum invasions, vastationes, alienationes, vexationesque, & sacerdotum reliquorumque fervorum Dei oppressiones vel quascunque injurias, quæ jam dicta illicita, & adulteria, vel sodomiticam luxuriam, vel commixtionem meretricum scelerata fuerunt, nec in bello seculari fortes nec in fide stabiles persisterunt.

Et qualiter Dominus talium criminum patroribus ultices poenas per Sarracenos & alios populos venire & servire permittit, cunctis earum gesta legentibus liquet. Et nisi nos ab his caveamus, similia nobis supervenire non dubitamus, quia vindex est Deus de his omnibus. Quapropter sciat unusquisque nobis subiectus quia qui in

uno ex his repertus atque convictus fuerit, & honores, si habet, omnes perdere & in carcerem se usque ad justam emendationem atque per publicam poenitentiam satisfactionem retrudi & ab omni fidelium confortio fieri alienum. Valde enim cavenda est illa fovea in quam alios cecidisse cognovimus.

Epistola increpatoria ad monachos sancti Martini Turonensis, jubens uti Clericum Theodulphi Episcopi Aurelianensis, qui ad illos post publicum Episcopi sui iudicium confugerat ut se poenae subtraheret, ei reddant.

Nunc primum edita ex veteri codice MS. bibliotheca Colberinae.

EPISTOLA DOMNI KAROLI IMPERATORIS AD ALBINVM
MAGISTRVM ET AD CONGREGATIONEM SANCTI
MARTINI MONASTERII MISSA.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. KAROLVS. & reliqua. Albino venerabili magistro & omni congregationi monasterij sancti Martini. Pridie quam ad nostram praesentiam a vobis missa venisset epistola, adlatæ sunt nobis litteræ a Theodulfo Episcopo missæ querimonias continentes de inhonoratione hominum suorum, & non tam illorum quam Episcopi hujus civitatis vel contemptu iussionis imperij nostri, quam iussionem de redditione cujusdam Clerici de custodia ipsius elapsi & in basilica sancti Martini latitantis sub nostri nominis auctoritate conscribere iussimus; cujus etiam nobis exemplaria misistis, in quibus nos nequaquam injuste aliquid decrevisse, ut vobis visum fuit, putamus. Sed cum utraque epistolas, vestram scilicet ac Teodulfi, nobis relegere fecissemus, asperior multo nobis & cum iracundia composita vestra quam Teodulfi videbatur epistola & in nullo erga illum caritatis condimento resperfa, sed potius quasi reum defendens & Episcopum accusans, & sub velamine quodam celati nominis continens vel posset vel admitti ad accusationem deberet; cum hoc omnino & divina & humana lege sancitum sit, nulli criminoso alterum accusandi dari licentiam, quamquam a vobis ad hoc defensus & conservatus sit sub obtentu iussionis nominis nostri; ut qui jam accusatus & in conspectu populi civitatis sue

judicatus est accusandi locum habere Cæsarei nominis appellatione deberet ad exemplum beati Pauli Apostoli, qui apud principes Judææ a gente sua accusatus, sed nondum iudicatus, Cæsarem appellavit, & ab eisdem principibus ad Cæsarem iudicandus missus est. Quod nequaquam praesenti negotio convenit. Paulus enim Apostolus a Judæis accusatus, sed non iudicatus, Cæsarem appellavit & adire permisus est. Hic vero infamis Clericus & accusatus, & iudicatus, & in custodia missus, & de custodia elapsus, basilicam, quam nisi post poenitentiam ingredi non debuerat, contra legem ingressus, & adhuc, ut fertur, perversè vivere non cessans, ut dicitis, sicut Paulus Apostolus Cæsarem appellavit, sed nequaquam ut Paulus Cæsarem aditurus est. Illi enim apud quem accusatus, & a quo iudicatus atque in custodia missus est, & de cuius custodia evasit, præcipimus ut reddatur, & ille cum ad nostram audientiam sive vera sive falsa dicentem adducat: quia non decet ut propter talem hominem nostræ primæ iussionis ulla fiat immutatio. Sed & valde miramur quor vobis solis visum sit nostræ auctoritatis sanctioni & decreto contraeundum, cum liquidò pateat & ex consuetudine veteri & ex constitutione legum alterum decreta recta esse debere, ne cuiquam permillum illorum edicta vel statuta contemnere. Et in hoc satis mirare